

Recommendation of the Committee of Ministers to member States on human rights principles and guidelines on age assessment in the context of migration

Recommandation du Comité des Ministres aux États membres sur les principes des droits de l'homme et lignes directrices en matière d'évaluation de l'âge dans le contexte de la migration

Zalecenie Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie zasad praw człowieka i wytycznych dotyczących oceny wieku w kontekście migracji

*Source - Council of Europe December 2022, original English and French versions
© Council of Europe February 2023, Polish translation*

* * * * *

*Source - Conseil de l'Europe décembre 2022, versions originales en anglais et français
© Conseil de l'Europe février 2023, traduction en polonais*

Zalecenie CM/Rec(2022)22 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie zasad praw człowieka i wytycznych dotyczących oceny wieku w kontekście migracji

*(przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 14 grudnia 2022 r.
na 1452. posiedzeniu zastępców ministrów)*

Komitet Ministrów, zgodnie z art. 15 lit. b Statutu Rady Europy,

mając na uwadze, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami, w szczególności w drodze promowania wspólnych norm i współpracy w dziedzinie praw człowieka;

potwierdzając, że zasady jednakowej godności wszystkich istot ludzkich oraz pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności mają zastosowanie do każdego dziecka objętego jurysdykcją danego państwa, niezależnie od jego narodowości, statusu imigracyjnego, statusu pobytu lub jakiegokolwiek innego statusu;

biorąc pod uwagę obowiązki i zobowiązania, jakie państwa przyjęły na siebie wobec dzieci w międzynarodowych instrumentach prawnych, w szczególności w Konwencji Narodów Zjednoczonych dotyczącej statusu uchodźców (1951 r.) i protokole do tej konwencji (1967 r.), Konwencji haskiej o właściwości organów i prawie właściwym w zakresie ochrony małoletnich (1961 r.), Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka (1989 r.) i protokołach fakultatywnych do tej konwencji, Zaleceniu w sprawie stosowania do dzieci-uchodźców i innych dzieci przemieszczonych za granicę Konwencji haskiej o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego (1994 r.), Konwencji o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci (1996 r.), Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych (2006 r.), a także w postanowieniach instrumentów międzynarodowego prawa humanitarnego i instrumentów dotyczących uchodźców i bezpaństwowców;

mając na uwadze konieczność zapewnienia skutecznego wprowadzania w życie obowiązujących norm europejskich służących ochronie i promowaniu praw dziecka w ujęciu ogólnym, a także dotyczących aspektów właściwych dla migrujących dzieci, w szczególności europejskiej konwencji praw człowieka (ETS nr 5) i protokołów do tej konwencji, Europejskiej karty społecznej (ETS nr 35, w wersji ze zmianami, ETS nr 163), Konwencji o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych (ETS nr 108) i protokołu zmieniającego tę konwencję (CETS nr 223), Europejskiej konwencji o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (ETS nr 126), Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny (ETS nr 164), Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi (CETS nr 197), Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych (CETS nr 201) oraz Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (CETS nr 210);

uwzględniając odpowiednie komentarze ogólne i decyzje w sprawie zawiadomień indywidualnych Komitetu Praw Dziecka Narodów Zjednoczonych, a także inne odpowiednie decyzje i zalecenia międzynarodowych gremiów i organów monitorujących;

uwzględniając odpowiednie orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz odpowiednie zalecenia, wytyczne, rezolucje i oświadczenia Komitetu Ministrów i Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w tej dziedzinie, a także odpowiednie decyzje i zalecenia gremiów i organów monitorujących Rady Europy;

nawiązując do programu Rady Europy „Budowanie Europy dla dzieci i z dziećmi”, strategii Rady Europy na rzecz praw dziecka (2022–2027) oraz planu działania Rady Europy na rzecz ochrony osób narażonych na zagrożenia w kontekście migracji i azylu w Europie (2021–2025);

uznając, że państwa powinny szanować, chronić i urzeczywistniać prawa dziecka oraz że migrujące dzieci należy traktować przede wszystkim jak dzieci;

wyrażając głębokie zaniepokojenie tym, że migrujące dzieci są szczególnie podatne na zagrożenia, niezależnie od tego, czy znajdują się pod opieką, pozostają bez opieki lub są odseparowane od rodziców, a tym samym są narażone na zwiększone ryzyko naruszenia ich podstawowych praw i wolności;

mając świadomość różnych okoliczności, w jakich może zaistnieć konieczność przeprowadzenia oceny wieku;

przyznając, że z uwagi na obecne ograniczenia metod i możliwości naukowych państwa mogą jedynie oszacować zakres wieku danej osoby oraz że akty prawne i praktyka dotyczące oceny wieku różnią się od siebie, w tym również w obrębie terytorium tego samego państwa, co powoduje niepewność prawa i ryzyko dyskryminacji;

przypominając, że dziecku przysługuje prawo do tego, by we wszystkich dotyczących go sprawach w pierwszej kolejności uwzględniano jego nadrzędny interes, oraz że wszelkie uzasadnione interesy państwa w ustaleniu wieku dziecka muszą uwzględniać prawa tego dziecka;

mając na uwadze, że wytyczne oparte na podstawowych zasadach w dziedzinie praw człowieka powinny stanowić inspirację dla praktyki państw członkowskich oraz przyczyniać się do dalszego opracowywania w państwach członkowskich aktów prawnych, strategii politycznych i praktyk zapewniających poszanowanie praw dziecka w kontekście oceny wieku,

zaleca, aby rządy państw członkowskich podjęły lub zintensyfikowały, w ramach swoich aktów prawnych lub swojej praktyki, wszelkie środki, jakie uznają za niezbędne w celu wprowadzenia w życie następujących zasad i wytycznych:

1. w przypadku oceny wieku w kontekście migracji podstawową zasadą, która stanowi fundament wszystkich innych zasad, jest poszanowanie godności każdego dziecka jako istoty ludzkiej i podmiotu praw. Przepisy, procedury i praktyki w zakresie oceny wieku powinny się opierać na poszanowaniu praw człowieka i podstawowych wolności;
2. państwa powinny zapewnić, że osoba poddawana ocenie wieku jest uważana za dziecko, o ile i dopóki nie zostanie ustalone inaczej w drodze procedury oceny wieku;
3. państwa powinny dysponować jasno określonym procesem oceny wieku, w ramach którego wykorzystuje się podejście multidyscyplinarne, zasadzające się na wiedzy, metodach i praktykach opartych na dowodach, i który jest zorientowany na dziecko;
4. badanie lekarskie na potrzeby oceny wieku należy przeprowadzać wyłącznie wówczas, gdy po zastosowaniu innych środków w ramach podejścia multidyscyplinarnego utrzymują się uzasadnione wątpliwości odnośnie do szacowanego wieku danej osoby, po uzyskaniu świadomej zgody danej osoby oraz z poszanowaniem zasad proporcjonalności i nadrzędnego interesu dziecka;
5. powinny istnieć jasne ramy dotyczące skierowania do oceny wieku, procesu i procedur jej przeprowadzania, a także procesu podejmowania decyzji, którym towarzyszą, w razie potrzeby, dodatkowe instrukcje i wskazówki;
6. ocena wieku powinna być przeprowadzana przez wyznaczonych specjalistów, zgodnie z odpowiednimi obowiązkami i normami zawodowymi, zaś wszystkim osobom odpowiedzialnym za ocenę wieku i powiązane z nią procedury należy zapewnić odpowiednie przeszkolenie specjalistyczne;

7. o decyzji dotyczącej oceny wieku, podjętej w następstwie procedury multidyscyplinarnej, należy powiadomić, w sposób przyjazny dziecku, daną osobę, a także, w stosownych przypadkach, rodzica, opiekuna lub przedstawiciela prawnego; taka decyzja zawiera szczegółowe informacje o względach prawnych i opartych na dowodach względach faktycznych leżących u jej podstaw, jak również informację o dostępnych skutecznych środkach prawnych. Należy zapewnić możliwość zwrócenia się z wnioskiem o kontrolę tej decyzji lub odwołania się od niej do niezależnego organu;

8. w kontekście przetwarzania danych osobowych na potrzeby oceny wieku należy zagwarantować prawo dziecka do życia prywatnego i rodzinnego;

9. państwa zachęca się do promowania badań naukowych, wymiany dobrych praktyk oraz współpracy w celu zapewnienia zgodności procedur oceny wieku z prawami człowieka;

zachęca rządy państw członkowskich do przetłumaczenia tekstu niniejszego zalecenia, załącznika i uzasadnienia oraz możliwie jak najszerszego rozpowszechnienia go wśród wszystkich ich właściwych organów i urzędników, a także wśród specjalistów, w tym podmiotów niepaństwowych;

zaleca korzystanie z istniejących mechanizmów lub, w stosownych przypadkach, ustanowienie nowych mechanizmów, zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim, służących promowaniu wdrażania niniejszych wytycznych, ocenianiu postępów w ich wdrażaniu oraz wymienianiu się informacjami na ten temat, z udziałem zainteresowanych stron.

Załącznik do zalecenia CM/Rec 2022(22) – Zasady praw człowieka i wytyczne dotyczące oceny wieku w kontekście migracji

I. Cel i zakres

1. Celem niniejszych zasad i wytycznych jest udzielenie państwom wsparcia przy zapewnianiu, że każda ocena wieku osoby pozostającej pod ich jurysdykcją jest przeprowadzana z poszanowaniem praw człowieka i godności tej osoby, jak również prawa do ochrony przed wszelkimi formami przemocy lub wykorzystywania, zgodnie z normami międzynarodowymi i europejskimi.

2. Te zasady praw człowieka oraz wytyczne, w ramach których uwzględnia się odpowiednie międzynarodowe i europejskie instrumenty prawne, a także wskazówki i doświadczenia w tej dziedzinie, służą:

a. przekazaniu wskazówek na temat opracowania i wdrożenia opartej na prawach człowieka oceny wieku, która gwarantuje poszanowanie i ochronę praw dziecka;

b. zachęceniu państw do ułatwiania i promowania wymiany praktyk w zakresie oceny wieku opartej na prawach człowieka i zorientowanej na dziecko, a także do rozważenia ustanowienia mechanizmów umożliwiających właściwym organom wzięcie pod uwagę decyzji dotyczących oceny wieku, które zostały podjęte w innych państwach członkowskich, tak aby zapewnić lepszą ochronę dobra dzieci.

3. Te zasady praw człowieka i wytyczne powinny mieć zastosowanie do każdej oceny wieku przeprowadzanej w kontekście procedur imigracyjnych i azylowych. Niniejsze zasady i wytyczne mogą także okazać się pomocne dla organów przy przeprowadzaniu ocen wieku w innych sytuacjach.

II. Definicje

4. Na potrzeby niniejszego zalecenia:

a. „dziecko” oznacza każdą osobę poniżej 18. roku życia;

b. „dziecko bez opieki” oznacza dziecko odseparowane od obydwojga rodziców i innych krewnych, które nie znajduje się pod opieką osoby dorosłej, która, zgodnie z prawem lub zwyczajem, ponosi odpowiedzialność za jej sprawowanie;

c. „dziecko odseparowane” oznacza dziecko odseparowane od obydwojga rodziców lub od osób, które poprzednio rzeczywiście sprawowały nad nim pieczę na mocy prawa lub zwyczaju, jednak niekoniecznie od innych krewnych. Zakresem tego terminu mogą być więc objęte dzieci znajdujące się pod opieką innych dorosłych członków rodziny;

d. „ocena wieku” oznacza każdy proces przeprowadzany przez właściwy organ w celu oszacowania wieku danej osoby;

e. „opiekun” oznacza osobę, która została wyznaczona lub wskazana do udzielania wsparcia i pomocy dzieciom bez opieki lub dzieciom odseparowanym, a także, w przypadkach przewidzianych przez prawo, do reprezentowania tych dzieci w procesach, które ich dotyczą. Jeżeli jako opiekun udzielający dziecku wsparcia i pomocy oraz reprezentujący je przy dokonywaniu czynności prawnych zostaje wyznaczona lub wskazana instytucja lub organizacja, wskazuje ona osobę fizyczną pełniącą obowiązki opiekuna zgodnie z niniejszymi wytycznymi. Opiekun działa w sposób niezależny w celu zagwarantowania praw dziecka, jego nadrzędnego interesu oraz dobrostanu. Opiekun pośredniczy w kontaktach między dzieckiem a wszystkimi innymi zainteresowanymi osobami, które są za nie odpowiedzialne. Ta operacyjna definicja uwzględnia fakt, że stosowane pojęcie oraz funkcje opiekuna i sposób jego wyznaczenia różnią się w zależności od jurysdykcji;

f. „dokument tożsamości” oznacza każdy dokument wydany przez właściwy organ zgodnie z prawem krajowym lub, w stosownych przypadkach, prawem międzynarodowym w celu potwierdzenia tożsamości jego posiadacza;

g. „badanie lekarskie” oznacza badanie przeprowadzane przez wykwalifikowanego lekarza w oparciu o ustalone metody i protokoły naukowe;

h. „informacje przyjazne dziecku” oznaczają informacje, które są „dostosowane do wieku, dojrzałości, języka, płci i kultury dziecka”¹. Oznacza to, że podmiot przekazujący informacje jest zobowiązany dostosowywać informacje i stopień złożoności przekazywanego komunikatu do indywidualnej sytuacji każdego dziecka i jego konkretnych potrzeb do ukończenia przez nie 18. roku życia.

III. Wytyczne dotyczące oceny wieku w kontekście migracji

Zasada nr 1 – Poszanowanie praw człowieka oraz podstawowych wolności i zasad

w przypadku oceny wieku w kontekście migracji podstawową zasadą, która stanowi fundament wszystkich innych zasad, jest poszanowanie godności każdego dziecka jako istoty ludzkiej i podmiotu praw. Przepisy, procedury i praktyki w zakresie oceny wieku powinny się opierać na poszanowaniu praw człowieka i podstawowych wolności.

Godność człowieka i prawo do niebycia poddawany m torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu

1. Państwa powinny zadbać o to, by ocena wieku była przeprowadzana w warunkach zapewniających poszanowanie godności człowieka i dających poczucie bezpieczeństwa. Sposoby i metody przeprowadzania oceny wieku nie powinny prowadzić do poddania jakiegokolwiek osoby torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu ani wpływać na stan ich zdrowia lub na ich integralność cielesną i psychiczną.

2. Należy zakazać stosowania w toku procesu oceny wieku jakichkolwiek metod wymagających rozebrania się do naga bądź badania, obserwacji lub pomiaru genitaliów lub części intymnych.

Zgodność z prawem

3. Ocena wieku powinna być przeprowadzana w sposób zgodny z prawem.

Nadrzędny interes dziecka

4. Państwa powinny zobowiązać właściwe organy odpowiedzialne za ocenę wieku do zapewnienia, by we wszystkich działaniach dotyczących dziecka w pierwszej kolejności uwzględniano jego nadrzędny interes.

Proporcjonalność i niezbędność

¹ Zobacz: Wytyczne Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom (przyjęte w dniu 17 listopada 2010 r., rozdział IV.A.1 (pkt 1 i 2)), Council of Europe Publishing 2011; Rada Europy, *How to convey child-friendly information to children in migration – A handbook for frontline professionals*, Strasbourg 2018.

5. Zgodnie z zasadą proporcjonalności korzystanie z oceny wieku powinno być ograniczone do sytuacji, w których jest ona niezbędna do zapewnienia odpowiedniego traktowania dziecka; przy jej przeprowadzaniu należy w jak największym stopniu unikać ingerencji wymaganych do urzeczywistnienia tego celu.

6. Ocena wieku nie powinna być przeprowadzana rutynowo, lecz jedynie w następstwie skierowania do niej przez właściwy organ, gdy istnieją uzasadnione wątpliwości dotyczące wieku danej osoby, a ocena jej wieku jest niezbędna w celu określenia przysługujących jej praw i mających zastosowanie procedur.

7. Przed przystąpieniem do oceny wieku państwa powinny uzyskać na to świadomą zgodę danej osoby. Jeżeli w świetle prawa dana osoba nie jest zdolna do wyrażenia zgody na ocenę wieku, do oceny wieku można przystąpić wyłącznie za zgodą jej rodzica, opiekuna lub przedstawiciela.

8. Każdej osobie powinno przysługiwać prawo do odmowy poddania się ocenie wieku².

Przypisanie opiekuna

9. Jeżeli istnieją wątpliwości, czy dana osoba jest dzieckiem, które utrzymują się nawet po przeprowadzeniu krajowych procedur oceny wieku, państwa powinny zadbać o to, by, jeżeli ta osoba nie ma rodzica lub opiekuna, przypisano jej opiekuna lub by właściwy organ zagwarantował poszanowanie jej praw.

Środki ochrony, pomocy i bezpieczeństwa

10. Ocenę wieku przeprowadza się dopiero wówczas, gdy potrzeby danej osoby w zakresie bezpieczeństwa i bezpośredniej ochrony zostały zaspokojone. Odpowiednie środki ochrony mogą obejmować zapewnienie:

- a. doradztwa i informacji, w języku przyjaznym dziecku, w szczególności odnośnie do przysługujących danej osobie praw i świadczeń, co obejmuje prawo dostępu do porady prawnej i pomocy w toku procedury oceny wieku;
- b. reprezentacji prawnej/opieki;
- c. pomocy materialnej;
- d. leczenia;
- e. w stosownych przypadkach, pomocy tłumacza pisemnego i ustnego.

11. Osobom o zwiększonej podatności na zagrożenia, w tym osobom, wobec których istnieją podejrzenia, że padły ofiarą handlu ludźmi, oraz ofiarom przemocy, należy, przed przystąpieniem do procedury oceny wieku oraz w jej trakcie, zapewnić dodatkową opiekę i pomoc.

12. Państwa powinny zadbać o to, by informacje na temat przysługujących danej osobie praw, powodów skierowania do oceny wieku, procedury, zadań poszczególnych specjalistów i organów, oczekiwanego czasu trwania procedury, możliwych wyników i skutków podjętej decyzji, dostępnych środków prawnych umożliwiających odwołanie się od tej decyzji oraz sposobu wykonywania przysługujących jej praw, były przekazywane w sposób przyjazny dziecku. Takie informacje należy przekazywać indywidualnie oraz, w stosownych przypadkach, w obrębie struktur grupowych, w sposób regularny w celu zapewnienia, że wszystkie dzieci otrzymują spójne informacje w przystępnej formie. Informację o każdym skierowaniu do oceny wieku przekazuje się także opiekunowi, który jest na bieżąco informowany w toku procedury.

13. Państwa powinny zadbać o to, by w toku procedury oceny wieku dana osoba była chroniona przed wszelkimi formami przemocy i wykorzystywania, w szczególności wykorzystywania seksualnego i niegodziwego traktowania w celach seksualnych. Wszelkie podejrzenia lub zarzuty dotyczące jakiegokolwiek formy przemocy lub wykorzystywania powinny być natychmiastowo badane przez odrębny niezależny organ.

² Zgodnie z pkt 55 uzasadnienia.

14. Państwa powinny zapewnić bezpieczeństwo i nadrzędny interes dzieci, których wiek nie jest kwestionowany, przy zakwaterowywaniu osób poddawanych ocenie wieku oraz, w razie potrzeby i w stosownych przypadkach, zakwaterowywać te osoby oddzielnie od dzieci.

15. Przy umieszczaniu w miejscu zakwaterowania należy brać pod uwagę bezpośrednio bezpieczeństwo i dobrostan dziecka. Osoba poddawana ocenie wieku powinna mieć dostęp do zakwaterowania, które jest dostosowane do jej konkretnych potrzeb, z uwzględnieniem domniemania jej małoletniości, płci, kultury, z jakiej pochodzi, oraz podatności na konkretne zagrożenia, na przykład jeżeli jest ona ofiarą przemocy, ofiarą handlu ludźmi lub innej formy wykorzystywania i niegodziwego traktowania lub osobą z jakąkolwiek postacią niepełnosprawności, czy to ruchowej, czy też intelektualnej. Osoba poddawana ocenie wieku powinna być zakwaterowywana oddzielnie od osób dorosłych, które nie są z nią połączone związkami pokrewieństwa.

16. Osobie poddawanej ocenie wieku oraz jej opiekunowi należy przekazywać informacje o każdej zmianie dotyczącej zakwaterowania, przy czym, jeżeli jest to możliwe, pod uwagę bierze się opinię tej osoby na temat takich zmian, do której to opinii należy przyłożyć odpowiednią wagę, uwzględniając rozwój umiejętności dziecka oraz stopień jego dojrzałości.

17. Właściwe organy, rozważając możliwość nawiązania kontaktu z organami w kraju pochodzenia lub w kraju poprzedniego miejsca pobytu osoby poddawanej procedurze oceny wieku, powinny podejmować działania zgodnie z obowiązkami, jakie na nich spoczywają na mocy prawa międzynarodowego, w celu zapewnienia bezpieczeństwa tej osoby lub jej rodziny, a także uwzględniać ewentualne opóźnienia w działaniu służb konsularnych. Jeżeli dana osoba może potrzebować ochrony międzynarodowej, nie należy nawiązywać kontaktu z organami kraju pochodzenia, chyba że i do czasu gdy złożony przez tę osobę wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej zostanie indywidualnie rozpatrzony przez organy rozstrzygające.

Opieka zdrowotna, edukacja i pomoc społeczna

18. W toku procedury oceny wieku osobie poddawanej ocenie wieku należy zapewnić niedyskryminacyjny dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i wsparcia z zakresu pomocy społecznej.

Tłumaczenie ustne

19. W toku procedury osoba poddawana ocenie wieku powinna móc korzystać z pomocy wykwalifikowanego i bezstronnego tłumacza ustnego, jeżeli taka procedura jest przeprowadzana w języku innym niż jej język ojczysty. Tłumaczenie powinno uwzględniać różnice kulturowe i charakteryzować się jakością wystarczającą do zapewnienia skutecznej i efektywnej komunikacji oraz do zagwarantowania rzetelności procedury.

Dostęp do niezależnej i bezpłatnej porady i reprezentacji prawnej

20. Państwa powinny zadbać o to, by w toku procedury oceny wieku dana osoba miała dostęp do niezależnej i bezpłatnej porady oraz reprezentacji prawnej zapewnianej przez wykwalifikowanego specjalistę, co obejmuje poradnictwo w przedmiocie odpowiedzialności skorzystania przez tę osobę z przysługującego jej prawa do odmowy udziału w ocenie, konsekwencji takiej odmowy i czynności podejmowanych w związku z procedurami pokrewnymi, na przykład składania wniosków o udzielenie azylu, wniosków o udzielenie zezwolenia na pobyt i wniosków o łączenie rodziny, oraz wnoszenia środków odwoławczych.

Prawo do wolności i ochrony przed stosowaniem przymusu lub siły albo ograniczaniem swobody

21. Dziecko ma podstawowe prawo do wolności, w związku z czym nie może zostać pozbawione wolności na potrzeby oceny wieku. Cel przyświecający ocenie wieku nie może uzasadniać stosowania przymusu lub siły, ograniczania swobody ani pozbawiania wolności, ponieważ nie można oczekiwać, iż dana osoba wyrazi dobrowolną i świadomą zgodę w sytuacji, gdy znajduje się w niekorzystnym położeniu względem sprawujących kontrolę organów.

Zasada nr 2 – Domniemanie niepełnoletniości

Państwa powinny zapewnić, że osoba poddawana ocenie wieku jest uważana za dziecko, o ile i dopóki nie zostanie ustalone inaczej w drodze procedury oceny wieku.

22. W ramach stosowania domniemania niepełnoletniości państwa powinny traktować daną osobę jak dziecko i zapewniać poszanowanie jej praw od momentu skierowania oraz przez cały czas trwania procedury oceny wieku, dopilnowując, by ta osoba została skierowana, bez dyskryminacji i bez zwłoki, do odpowiednich służb odpowiedzialnych za ochronę dzieci oraz miała do nich skuteczny dostęp.

23. W razie wątpliwości co do wieku osoby podającej się za osobę dorosłą, na przykład w braku uznawanego za ważny dokumentu tożsamości, oraz gdy istnieją powody pozwalające sądzić, że osoba ta jest dzieckiem, należy stosować środki ochrony i pomocy zapewniane dzieciom.

Dobrodziejstwo wątpliwości

24. Jeżeli po zakończeniu procedury oceny wieku utrzymują się uzasadnione wątpliwości, daną osobę należy uważać za dziecko.

25. Margines błędu mający zastosowanie do każdego elementu procedury oceny wieku należy udokumentować; do każdego takiego elementu należy przyłożyć odpowiednią wagę zależnie od zasadności naukowej wyników. Margines błędu należy przyjmować na korzyść dziecka.

Zasada nr 3 – Ocena wieku wykorzystująca oparte na dowodach podejście multidyscyplinarne

Podejście multidyscyplinarne

Państwa powinny dysponować jasno określonym procesem oceny wieku, w ramach którego wykorzystuje się podejście multidyscyplinarne, zasadzające się na wiedzy, metodach i praktykach opartych na dowodach, i który jest zorientowany na dziecko.

26. Państwa powinny rozważyć przeprowadzanie oceny wieku z wykorzystaniem podejścia multidyscyplinarnego, które zakłada, że szereg specjalistów współpracuje ze sobą w celu oszacowania wieku danej osoby, uwzględniając przy tym czynniki fizyczne, psychologiczne, rozwojowe, środowiskowe i społeczno-kulturowe, oraz które zasadza się na wiedzy, metodach i praktykach opartych na dowodach.

27. To podejście powinno obejmować:

- a. badanie dokumentów dostępnych właściwym organom lub przekazanych przez osobę poddawaną ocenie wieku;
- b. bez uszczerbku dla tego badania, przesłuchanie przez wykwalifikowanych specjalistów osoby poddawanej ocenie wieku, z uwzględnieniem czynników fizycznych, psychologicznych, rozwojowych, środowiskowych i społeczno-kulturowych.

28. Dokumenty tożsamości, o ile są dostępne, powinny być starannie sprawdzane i uważane za rozstrzygające, jeśli chodzi o wiek, chyba że uznaje się je za nieważne zgodnie z określonymi prawem procedurami weryfikacji dokumentów tożsamości.

29. Procedury oceny wieku powinny być przejrzyste, gruntowne i wiarygodne naukowo; decyzja podejmowana przez organy powinna się opierać na dowodach i informacjach przekazanych przez osobę poddawaną ocenie wieku oraz, w razie potrzeby, na przesłuchaniu i innych dostępnych dowodach z dokumentów i informacjach.

30. Osobie należy zapewnić możliwość wyjaśnienia wszystkich niespójności podczas przesłuchania, a także określić rozsądny termin na dostarczenie dowodów tożsamości, które nie znajdują się w jej posiadaniu.

31. Osoby odpowiedzialne za każdy etap oceny wieku powinny podejmować czynności w sposób niezwłoczny, bezstronny i niezależny.

32. Organy krajowe powinny współpracować ze sobą przy planowaniu, przeprowadzaniu i kończeniu oceny, a także koordynować swoje działania w tym zakresie, zgodnie z normami regulującymi wymianę informacji i ochronę danych.

Procedury i gwarancje przyjazne dziecku

33. Przesłuchania w ramach oceny wieku powinny się odbywać w otoczeniu przyjaznym dziecku oraz w najodpowiedniejszych warunkach, zgodnie z Wytycznymi Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom.

34. Prawo do bycia wysłuchanym i prawo do udziału należy zagwarantować począwszy od chwili skierowania oraz w toku oceny wieku, w tym w toku każdej procedury odwoławczej od decyzji dotyczącej oceny wieku. Do opinii osoby poddawanej ocenie wieku należy przyłożyć odpowiednią wagę, uwzględniając rozwój jej umiejętności oraz stopień jej dojrzałości.

35. Należy zapewnić, aby w toku procedury osobie poddawanej ocenie wieku mogła towarzyszyć wybrana przez nią zaufana osoba, chyba że byłoby to sprzeczne z nadrzędnym interesem dziecka. Obecny powinien być przedstawiciel prawny lub opiekun, który wspiera daną osobę w toku procedury oceny wieku.

Zasada nr 4 – Zasady mające zastosowanie do badań lekarskich w kontekście oceny wieku

Badanie lekarskie na potrzeby oceny wieku należy przeprowadzać wyłącznie wówczas, gdy po zastosowaniu innych środków w ramach podejścia multidyscyplinarnego utrzymują się uzasadnione wątpliwości odnośnie do szacowanego wieku danej osoby, po uzyskaniu świadomej zgody danej osoby oraz z poszanowaniem zasad proporcjonalności i nadrzędnego interesu.

36. Badanie lekarskie na potrzeby oceny wieku należy przeprowadzać jedynie wówczas:

- gdy jest to zgodne z zasadą nadrzędnego interesu dziecka, po dokonaniu oceny nadrzędnego interesu;
- gdy dana osoba wyraziła świadomą zgodę na poddanie się ocenie wieku lub, jeżeli dziecko nie jest zdolne do wyrażenia takiej zgody, za zgodą jego rodzica, opiekuna lub przedstawiciela prawnego; oraz
- gdy po zastosowaniu wszystkich pozostałych elementów składających się na podejście multidyscyplinarne nadal utrzymują się uzasadnione wątpliwości odnośnie do szacowanego wieku danej osoby.

Zasada proporcjonalności

37. Właściwe organy powinny działać w sposób proporcjonalny i stosować najmniej inwazyjne spośród dostępnych metod, mając na uwadze, że dzieci nie powinny być narażane na niepotrzebne promieniowanie ani na stosowanie jakichkolwiek metod medycznych wiążących się z powstaniem ryzyka lub z wystąpieniem szkodliwych skutków dla ich zdrowia lub stanu psychicznego.

38. Państwa powinny zadbać o to, by przyjęto metody i praktyki oparte na dowodach, oraz wykluczyć możliwość stosowania niedokładnych metod medycznych.

Nadrzędny interes dziecka w kontekście badań lekarskich

39. Przy podejmowaniu wszystkich decyzji dotyczących przeprowadzenia badań lekarskich na potrzeby oceny wieku w pierwszej kolejności należy uwzględnić nadrzędny interes dziecka.

40. Państwa powinny podjąć środki w celu zapewnienia, że wykwalifikowani specjaliści dokonują oceny nadrzędnego interesu dziecka oraz, w szczególności, oceny, czy dana osoba jest podatna na zagrożenia, które sprawiłyby, że przeprowadzenie medycznej oceny wieku lub zastosowanie konkretnej metody byłoby w jej przypadku nieodpowiednie.

41. Przy ocenie nadrzędnego interesu pod uwagę należy wziąć dobrostan fizyczny i psychiczny danej osoby, a także jej podatność na konkretne zagrożenia. Szczególną uwagę należy zwrócić między innymi na dzieci dotknięte zespołem stresu pourazowego, dziewczynki w ciąży oraz ofiary handlu ludźmi i przemocy, w tym wykorzystywania seksualnego i niegodziwego traktowania w celach seksualnych. Specjaliści przeprowadzający ocenę powinni posiadać określone kwalifikacje i przejść określone przeszkolenie.

42. W przypadkach, w których przyjmuje się, że jest to właściwe i możliwe, osobie należy zapewnić możliwość wyboru płci specjalisty przeprowadzającego badanie lekarskie oraz tłumacza ustnego.

43. Zgodnie z zasadą nadrzędnego interesu dziecka państwa powinny, przy interpretowaniu wyników badania lekarskiego na potrzeby oceny wieku, przyjmować ewentualny margines błędu na korzyść osoby poddawanej ocenie wieku.

Świadoma zgoda na badanie lekarskie

44. Osoba poddawana ocenie wieku powinna zostać poinformowana przez specjalistę w sposób przyjazny dziecku o metodzie, która zostanie zastosowana, czasie trwania badania, ewentualnych konsekwencjach oraz o przysługującym jej prawie do odmowy wyrażenia zgody na badanie lub jej wycofania.

45. Przed przystąpieniem do badania lekarz powinien upewnić się, że od osoby uzyskano ważną świadomą zgodę na poddanie się badaniu lekarskiemu. Jeżeli dziecko nie jest zdolne do wyrażenia zgody, do badania można przystąpić wyłącznie za zgodą jego rodzica, opiekuna lub przedstawiciela prawnego.

46. Świadoma zgoda powinna zostać wyrażona w sposób wyraźny oraz być udokumentowana; taką zgodę można swobodnie wycofać w dowolnym momencie.

47. Jeżeli wymaga tego sytuacja danej osoby, w szczególności w przypadkach niepełnosprawności, należy zapewnić obecność tłumacza ustnego lub wyspecjalizowanego pracownika opieki, który pomoże w udzieleniu tej osobie informacji oraz w przekazaniu jej wątpliwości, wyrażonej przez nią zgody lub oświadczenia o wycofaniu zgody.

Zasada nr 5 – Ramy prawne i ramy polityki

Powinny istnieć jasne ramy dotyczące skierowania do oceny wieku, procesu i procedur jej przeprowadzania, a także procesu podejmowania decyzji, którym towarzyszą, w razie potrzeby, dodatkowe instrukcje i wskazówki.

48. Ramami powinny być objęte między innymi następujące elementy:

- a. zobowiązanie organów do zapewnienia, by we wszystkich działaniach podejmowanych w tym kontekście w pierwszej kolejności uwzględniano nadrzędny interes dziecka, przy jednoczesnym podkreśleniu potrzeby uwzględnienia indywidualnej sytuacji danej osoby, w tym wszelkich konkretnych potrzeb i podatności na konkretne zagrożenia;
- b. zapewnienie, by skierowanie do oceny wieku następowało wyłącznie po wystosowaniu przez właściwy organ zawiadomienia zawierającego uzasadnienie tej decyzji i wyjaśniającego wszelkie uzasadnione wątpliwości na temat wieku danej osoby;
- c. zapewnienie, by zwieńczeniem procedury oceny wieku była odrębna decyzja oparta na pisemnym sprawozdaniu dokumentującym ocenę wieku;
- d. zapewnienie skutecznych mechanizmów wnoszenia zażaleń i dostępu do skutecznych środków prawnych, co obejmuje dostęp do procedury kontroli lub procedury odwoławczej w postępowaniu administracyjnym lub sądowym przed odrębnym niezależnym organem.

49. Ramy powinny zawierać skierowane do organów i specjalistów odpowiedzialnych za ocenę wieku wytyczne dotyczące stosowania zasady nadrzędnego interesu dziecka na różnych etapach procesu oceny wieku, a także sposobów występowania o ważną świadomą zgodę i jej uzyskiwania.

50. Ramy oceny wieku powinny przewidywać odpowiednie gwarancje pozwalające uwzględnić konkretne potrzeby osób poddawanych ocenie wieku oraz ich podatność na konkretne zagrożenia.

51. Ramy oceny wieku powinny określać terminy na skierowanie do oceny wieku, czas trwania procedury oraz proces podejmowania decyzji, jak również termin na złożenie, zależnie od okoliczności, zażalenia lub wniosku o przeprowadzenie niezależnej kontroli lub niezależnego postępowania odwoławczego.

52. Ramy oceny wieku powinny wskazywać organy i specjalistów odpowiedzialnych za skierowanie do oceny wieku, przeprowadzanie oceny wieku i podejmowanie decyzji dotyczących oceny wieku, jak również podmioty odpowiedzialne za sprawowanie nad nimi nadzoru, a także ich odpowiednie zadania i obowiązki w tym zakresie.

53. Należy rozważyć ustanowienie mechanizmów rozwiązywania wszelkich sporów między osobami lub podmiotami upoważnionymi do wyrażenia lub niewyrażenia zgody na badanie lekarskie w imieniu osób, które nie są zdolne do wyrażenia zgody.

54. Państwa powinny zadbać o to, by decyzja dotycząca oceny wieku była uznawana przez wszystkie właściwe organy krajowe, tak aby uniknąć na szczeblu krajowym wielokrotnego przeprowadzania oceny wieku lub istnienia sprzecznych ze sobą decyzji. Kolejne procedury oceny wieku mogą być przeprowadzane wyłącznie w drodze wyjątku, jeśli na jaw wyjdą nowe, istotne dokumenty. Gdy w takich przypadkach przeprowadzane są nowe oceny, kolejnych badań lekarskich nie przeprowadza się.

55. W ramach należy ustanowić dostępne, niezależne i skuteczne mechanizmy wnoszenia zażaleń.

56. Ramy powinny określać konkretne zasady i regulacje dotyczące wyboru, monitorowania i odpowiedzialności podmiotów prywatnych, którym powierza się przeprowadzanie oceny wieku.

Zasada nr 6 – Normy i przeszkolenie zawodowe

Ocena wieku powinna być przeprowadzana przez wyznaczonych specjalistów, zgodnie z odpowiednimi obowiązkami i normami zawodowymi, zaś wszystkim osobom odpowiedzialnym za ocenę wieku i powiązane z nią procedury należy zapewnić odpowiednie przeszkolenie.

Normy zawodowe i poufność

57. Państwa powinny zadbać o to, by specjaliści uczestniczący w ocenie wieku byli związani zasadami postępowania mającymi na celu zapobieganie niewłaściwemu wykorzystaniu informacji zebranych w toku oceny wieku i przewidującymi zwłaszcza obowiązek zachowania poufności.

58. Normy zawodowe powinny nakładać na właściwe organy i specjalistów uczestniczących w ocenie wieku wymogi w zakresie bezstronności i odpowiedzialności oraz uwzględniać zasady etyki lekarskiej.

59. Państwa powinny zadbać o to, by wszyscy specjaliści mający kontakt z dziećmi w związku z oceną wieku byli poddawani regularnej weryfikacji.

60. Badania lekarskie powinny być przeprowadzane przez wykwalifikowanych lekarzy, którzy są uprawnieni do wykonywania zawodu, zgodnie z krajowymi normami etyki lekarskiej.

Przeszkolenie

61. Państwa powinny zadbać o to, by wszyscy specjaliści pracujący z dziećmi i uczestniczący w ocenie wieku brali udział we wstępnych i ustawicznych szkoleniach o charakterze interdyscyplinarnym, w tym w dziedzinie praw dziecka, dobrze rokujących rozwiązań oraz modeli operacyjnych.

62. Specjaliści uczestniczący w ocenie wieku powinni przejść odpowiednie przeszkolenie w dziedzinie ochrony dzieci i osób dorosłych podatnych na zagrożenia, co obejmuje sposoby identyfikowania ofiar przemocy, handlu ludźmi i innych form wykorzystywania, a także w zakresie powiązanych mechanizmów sprawozdawczych oraz ochrony godności, praw człowieka i podstawowych wolności.

63. Państwa powinny rozważyć promowanie praktycznych środków sprzyjających wydawaniu wysokiej jakości rozstrzygnięć sądowych dotyczących oceny wieku, w szczególności w drodze podnoszenia wiedzy prawnej i szkolenia sędziów oraz innych prawników praktyków.

Zasada nr 7 – Wynik oceny wieku, uzasadniona decyzja i dostępne środki prawne

O decyzji dotyczącej oceny wieku, podjętej w następstwie procedury multidyscyplinarnej, należy powiadomić, w sposób przyjazny dziecku, daną osobę, a także, w stosownych przypadkach, rodzica, opiekuna lub przedstawiciela prawnego; taka decyzja zawiera szczegółowe informacje o względach prawnych i opartych na dowodach względach faktycznych leżących u jej podstaw, jak również informację o dostępnych skutecznych środkach prawnych. Należy zapewnić możliwość zwrócenia się z wnioskiem o kontrolę tej decyzji lub odwołania się od niej do niezależnego organu.

Opinia biegłego lub opinia specjalistyczna

64. Pisemne sprawozdanie powinno zawierać wyraźne stanowisko w przedmiocie wiarygodności oceny wieku, tak aby umożliwić organowi decyzyjnemu uwzględnienie ewentualnych wątpliwości i wydanie rozstrzygnięcia, które pod względem prawnym będzie bardziej korzystne dla osoby poddawanej ocenie wieku.

Obowiązek uzasadnienia

65. Decyzja dotycząca oceny wieku powinna zostać wydana na piśmie i zawierać szczegółowe informacje na temat względów leżących u podstaw skierowania oraz decyzji, wykorzystanych metod, konkretnego marginesu błędu mającego zastosowanie do wykorzystanej metody, stosowania zasady dobrodziejstwa wątpliwości oraz naukowej wiarygodności przeprowadzonego badania lekarskiego.

Decyzja o małoletniości

66. Jeżeli w decyzji zostanie potwierdzona małoletniość dziecka, państwa powinny zadbać o ciągłość praw przysługujących dziecku, co obejmuje dostęp do odpowiedniego zakwaterowania, opieki zdrowotnej, służb odpowiedzialnych za ochronę dzieci i edukacji.

67. Dziecko powinno być w dalszym ciągu wspierane przez opiekuna. Jeżeli opiekun został wyznaczony tymczasowo na czas trwania oceny wieku, opiekuna wyznacza się niezwłocznie.

Decyzja o pełnoletniości

68. Osoba, w przypadku której w wyniku oceny ustalono, że ukończyła 18. rok życia, jest kierowana do odpowiednich służb zajmujących się osobami dorosłymi. Jeżeli taka osoba została zidentyfikowana jako osoba podatna na konkretne zagrożenia, kieruje się ją do służb odpowiedzialnych za ochronę osób dorosłych podatnych na zagrożenia.

Powiadomienie

69. Osoba, która została poddana ocenie, jest możliwie jak najszybciej informowana, w sposób przyjazny dziecku, o względach prawnych i opartych na dowodach względach faktycznych leżących u podstaw decyzji dotyczącej oceny wieku oraz o dostępnych skutecznych środkach prawnych. Wszystkie dokumenty towarzyszące są niezwłocznie udostępniane zainteresowanej osobie oraz jej rodzicowi, opiekunowi lub przedstawicielowi prawnemu.

Skuteczne środki prawne

70. Decyzja dotycząca oceny wieku może zostać poddana kontroli lub być przedmiotem odwołania w postępowaniu administracyjnym lub sądowym przed odrębnym niezależnym organem. Taki mechanizm nie powinien w żaden sposób obciążać finansowo zainteresowanej osoby lub jej rodzica, opiekuna bądź przedstawiciela prawnego.

71. Decyzja dotycząca oceny wieku powinna wskazywać środki prawne umożliwiające jej zaskarżenie, mające zastosowanie terminy oraz sposób, w jaki można uzyskać dostęp do tych środków prawnych.

72. Państwa powinny podjąć wszelkie odpowiednie środki w celu ustanowienia dostępnych i skutecznych mechanizmów zapewniających uzyskanie przez dziecko niezwłocznego i należytego naprawienia wszystkich szkód doznanych w wyniku oceny wieku.

Zasada nr 8 – Prywatność i dane osobowe

W kontekście przetwarzania danych osobowych na potrzeby oceny wieku należy zagwarantować prawo dziecka do życia prywatnego i rodzinnego.
--

73. Państwa powinny podjąć środki w celu zapewnienia, że w kontekście procedury oceny wieku dane osobowe dziecka są przetwarzane zgodnie z prawem, w konkretnych celach oraz za dobrowolną, wyraźną i świadomą zgodą dziecka. Jeżeli w świetle prawa dziecko nie jest zdolne do wyrażenia zgody na udostępnianie danych osobowych, zgodę powinien wyrazić jego opiekun lub inna osoba albo inny podmiot, które zostały wskazane przepisami prawa, zgodnie z odpowiednimi gwarancjami oraz z poszanowaniem zasady minimalizacji danych.

74. Prawo krajowe powinno przewidywać wystarczające gwarancje na wypadek ryzyka bezprawnego dostępu do przetwarzanych danych, zwłaszcza szczególnych kategorii danych, z którymi może się wiązać większe zagrożenie dla interesów, praw i podstawowych wolności osoby, której dane dotyczą, oraz ich niewłaściwego wykorzystania i nadużywania.

75. Dziecko należy poinformować w sposób przyjazny dziecku o archiwizowanych danych, dostępnych mechanizmach pozwalających mu uzyskać dostęp do swoich zarchiwizowanych danych oraz o dostępnych procedurach umożliwiających złożenie wniosku o sprostowanie danych zarchiwizowanych przez właściwe organy.

76. Państwa nie powinny udostępniać żadnych danych osobowych osób ubiegających się o azyl lub uchodźców ich krajom pochodzenia.

Zasada nr 9 – Badania naukowe i współpraca na rzecz oceny wieku

Państwa zachęca się do promowania badań naukowych, wymiany dobrych praktyk oraz współpracy w celu zapewnienia zgodności procedur oceny wieku z prawami człowieka.

77. Państwa powinny, w miarę możliwości, poszukiwać możliwości współpracy w zakresie oceny wieku oraz rozważyć opracowanie mechanizmów, które pozwoliłyby właściwym organom na uwzględnianie decyzji dotyczących oceny wieku podjętych przez inne państwa członkowskie w celu zapewnienia dzieciom lepszej ochrony.